

Δεν είναι γερμανική η Ευρώπη **Η κοινωνική σύγκρουση είναι πρώτα απ' όλα στο εσωτερικό κάθε χώρας**

του Γιάννη Μηλιού¹

Μετά την επανένωσή της το 1990, η Γερμανία είναι αναμφισβήτητα η ισχυρότερη οικονομία στην ΕΕ. Συγκεντρώνει το 20,9% του συνολικού ΑΕΠ και το 16% του πληθυσμού της ΕΕ. Στη βάση αυτής της ισχύος, πολλοί αναλυτές αλλά και μεγάλη μερίδα του πολιτικού κόσμου στην Ευρώπη και αλλού υποστηρίζουν ότι η γερμανική πολιτική και οικονομική ελίτ έχει καταφέρει να ηγεμονεύσει σε ολόκληρη την Ευρώπη, επιβάλλοντας παντού τις «γερμανικές» πολιτικές της σκληρής δημοσιονομικής πειθαρχίας και λιτότητας.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση του διάσημου Γερμανού κοινωνιολόγου Ούλριχ Μπεκ, καθηγητή στα Πανεπιστήμια του Μονάχου και του Λονδίνου, ο οποίος εισήγαγε στη διεθνή ακαδημαϊκή συζήτηση την έννοια της «κοινωνίας της διακινδύνευσης». Ο Μπεκ στο πρόσφατο βιβλίο του *Η γερμανική Ευρώπη* (Φραγκφούρτη 2012, ελληνικά: *Από τον Μακιαβέλλι στη Μερκιαβέλλι. Η γερμανική Ευρώπη και οι στρατηγικές εξουσίας της κρίσης*, 2013) υποστηρίζει ότι η κυβέρνηση Μέρκελ πολιτεύεται με βάση το δόγμα της «αναποφασιστικότητας»: Δρα παρελκυστικά και καθυστερεί την οποιαδήποτε λύση διάσωσης ή άμβλυνσης της οικονομικής κρίσης στην ΕΕ, ώστε να αυξηθεί η διακινδύνευση με τρόπο που να καθιστά αναπόφευκτη τη «γερμανική» λύση. Πρόκειται για καθαρό μακιαβελισμό, υποστηρίζει ο Μπεκ: «Ενόψει των επαπειλούμενων καταστροφών παρουσιάζονται ευκαιρίες (ο Μακιαβέλλι χαρακτηρίζει την ευνοϊκή ιστορική περίσταση ως *occasione*) που ένας άνδρας με ταλέντο στην εξουσία (*uomo virtuoso*) – ή μια γυναίκα με ταλέντο στην εξουσία – μπορεί να αρπάξει. Ακριβώς αυτό έκανε και η Άνγκελα Μέρκελ. Χρησιμοποίησε την ευκαιρία που της παρουσιάστηκε και μετέβαλε τις σχέσεις εξουσίας στην Ευρώπη» (σ. 83).

Τα πράγματα έμοιαζαν εντελώς διαφορετικά μέχρι πριν μια ή δυο δεκαετίες. Ακόμα και με Καγκελάριο τον συντηρητικό Χέλμουτ Κολ (1982-1998), η Γερμανία θεωρείτο πρότυπο κοινωνικού κράτους και ενός ήπιου νεοφιλελευθερισμού με «ανθρώπινο πρόσωπο» («κοινωνική οικονομία της αγοράς»). Όταν στα μέσα της δεκαετίας του 1990 ξεκίνησε στη Βρετανία, ενόψει των επερχόμενων εκλογών του 1997 (και για ενίσχυση του Τόνυ Μπλαιρ), μια μεγάλη συγγραφική και αρθρογραφική

¹ Καθηγητής πολιτικής Οικονομίας στο ΕΜΠ, υπεύθυνος οικονομικής πολιτικής ΣΥΡΙΖΑ.

καμπάνια κριτικής των «αχαλίνωτων αγορών», του νεοφιλελευθερισμού, της πρωτοκαθεδρίας της χρηματοπιστωτικής σφαίρας κ.ο.κ., στο όνομα ενός «καπιταλισμού της συνυπευθυνότητας» (stakeholder capitalism), η Γερμανία χρησιμοποιείτο ως το θετικό πρότυπο. Ο οικονομολόγος Γουίλ Χάτον (Will Hutton), πρώην αρχισυντάκτης του *Observer* και βασικός εκφραστής αυτής της καμπάνιας, έγραφε για τη Γερμανία, την «οικονομία πρότυπο» των υποστηρικτών του New Labour: «Κεφάλαιο και εργασία λειτουργούν σε σύμπραξη (...) Είναι μια κοινωνική αγορά (...) Υπάρχει ένας συμβιβασμός υπέρ μιας συντονισμένης και συνεργατικής συμπεριφοράς που στοχεύει στην ενίσχυση της παραγωγής και των επενδύσεων. Η εργασία οφείλει να αναγνωρίσει τη νομιμότητα του κεφαλαίου, και το κεφάλαιο να αναγνωρίσει τα δικαιώματα της εργασίας (...) Η παράδοση του εισοδηματία είναι πολύ ασθενής στη Γερμανία» (Hutton *The State We're In*, 1996, σ. 262-68).

Για τον Χάτον και τους ομοϊδεάτες του, η Βρετανία του τέλους του 20ού αιώνα αποτελεί, σε αντιπαράθεση με τη Γερμανία, το πρότυπο ενός ολέθριου για την κοινωνική πλειοψηφία νεοφιλελεύθερου καπιταλισμού, όπου μέσα από την κυριαρχία των χρηματοπιστωτικών αγορών και τη θεοποίηση του κέρδους χωρίς την παραμικρή κοινωνική «συνυπευθυνότητα» αναδύεται μια κοινωνία του «τριάντα/τριάντα/σαράντα», όπου το 30% του πληθυσμού είναι «άνεργο και περιθωριοποιημένο», το 30% ανασφαλές και υποαμειβόμενο και μόνο το 40% έχει μια ασφαλή και σταθερή θέση εργασίας.

Μια που όπως όλοι γνωρίζουμε, στη σημερινή Ελλάδα αλλά και σε μεγάλο τμήμα της Ευρώπης η κοινωνία του «τριάντα/τριάντα/σαράντα» είναι ήδη μια πραγματικότητα, γεννάται το εύλογο ερώτημα: Ζούμε τελικά στη «βρετανική Ευρώπη» ή στη «γερμανική Ευρώπη»;

Η απάντηση είναι απλή: Ούτε στη μία, αλλά ούτε και στην άλλη! Ζούμε στην Ευρώπη της ασυδοσίας του μεγάλου κεφαλαίου, της θεοποίησης του κέρδους και του ατομισμού, της κατάργησης εργατικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, της απαξίωσης του δημόσιου συμφέροντος, της επιτήρησης και της καταστολής. Η κατάσταση αυτή εμπεδώθηκε σταδιακά από τη δεκαετία του 1990 και μετά. Στην Ελλάδα η τομή ξεκίνησε με τις κυβερνήσεις Σημίτη, στη Γερμανία με τις κυβερνήσεις Σρέντερ.

Όλοι όσοι μιλούν σήμερα για «γερμανική Ευρώπη», ηθελημένα ή αθέλητα προσφέρουν συγχωροχάρτι στην εγχώρια οικονομική ολιγαρχία που έφερε την κοινωνική πλειοψηφία μέχρι εδώ. Η σύγκρουση είναι πρώτα απ' όλα στο εσωτερικό

κάθε χώρας και αυτό πρέπει να το συνειδητοποιήσουν οι εργαζόμενοι το συντομότερο.